

Gelijk bekend is, ligt hier tusschen ons gereformeerden en de roomschen een verschil, een controvers.

Het concilie van Trente toch stelde — in verband met de roomsche leer, dat de doop de wedergeboorte werkt — in zijn 7e zitting, in zijn 5e canon of leerregel vast, dat de begeerlijkheid wel als een brandstof (fomes) in de gedoopten blijft, maar wijl deze alleen overblijft tot strijd, vermag zij niet te schaden aan wie er niet in toetstemmen, doch er mannelijk, door de genade van Jesus Christus, tegen strijden." En verder, "dat deze begeerlijkheid, welke de Apostel soms zonde noemt, nooit verstaan is als waarlijk en eigenlijk in de wedergeborenen zonde te zijn, maar alleen zonde genoemd wordt omdat deze begeerte uit zonde is en tot de zonde neigt."

En verder hebben de roomsche Theologen geleerd, dat ook de straks genoemde eerste bewegingen van het slechte begeeren, de onwillekeurig opkomende booze begeerten, zoolang er de toestemming van de rede niet bijkomt, geen zonden zijn.

Hiermede wordt de zonde, in de wedergeborenen alzoo beperkt tot het gewilde. Bij de diepere opvatting ligt, ook in de wedergeborenen, de zonde, waarvan zij eerst afkomen in hun dood, reeds achter den wil.

Wat God eischt is niet maar zedelijkheid, doch heiligheid. En juist omdat de tien geboden de Wil des Heeren zijn, kan deze wet, wat geen menselijke wet vermag, van de handeling teruggaan op den wil en van den wil op wat daar achter ligt, het innerlijk eerste bewegen en het zijn.

Eerst zou verstaan wij ook den geestelijken zin van wat God verbiedt; van wat Hij ons gebiedt: het "weest heilig want ik ben heilig". "Ten allen tijde van ganser harte alle zonden vijand zijn en lust tot alle gerechtigheid hebben." Maar ook zou driften ons de wet met hare eischen telkens tot de gerechtigheid van Christus onzen Borg.

Met dit artikel over het tiende gebod eindigen wij de taak, die ons, sedert nu meer dan vijf jaren was toevertrouwd, om in ons blad te schrijven van 's Heeren ordinantien.

Van 's Heeren ordinantien zoo in de natuur, als in de zedelijke wereld. Van Zijn wetten die Hij gesteld heeft voor het natuurgebeuren; van Zijn geboden, die Hij, als de tien geboden, ons menschen voor ons willen en handelen heeft gesteld.

Met het woord uit den 119en psalm "Uw gebod is zeer wijd", zijn wij begonnen.

Moge het ons gelukt zijn iets van den rijkdom van Gods ordening, Zijn schikking voor wereld en leven, aan te wijzen; maar ook gelukt zijn van de vastheid, de determinatie, die door deze ordening Gods de wereld en het leven hebben, een indruk te vestigen.

Viel deze arbeid, te midden van ambtswerk en andere bezigheid niet altijd even licht, de bezielende gedachte, dat daardoor in onze gereformeerde kerken de bestaande kennis Gods bij velen en verduidelijkt en verrijkt kon worden, gaf in de beste oogenblikken aan dien arbeid een religieuze wijding. En dan werd bevonden hoe het bewustzijn van in Gods dienst te arbeiden, wonder vermag te sterken. En waar wij dan nu de pen neerleggen, die straks weer zal worden opgenomen door bekwaamere handen, bestuurd door een machtiger geest dan de onze; waar straks, ons gereformeerde volk, op de eerste bladwijze van zijn *Herant*, weer door zijn, met zoo rijke talenten gesierden, met de gave van dege wetenschap te populariseren zoo zeldzaam toegerusten leeraar, als van ouds zal worden toegesproken, dan is het ons een behoefte van het hart, dank te brengen aan God, Die ons gezondheid liet en krachten gaf om al dien tijd deze onze taak, zoo goed ons mogelijk was, onafgebroken te vervullen.

Dr. W. GEESINK.

„Weening en knersing der tanden“.

En de kinderen des koninkrijks zullen uitgeworpen worden in de buitenste duisternis; aldaar zal weening zijn, en knersing der tanden. Matth. 8: 12.

Toen na de overweldiging der commune te Parijs, de woeste hoop der verwilderden in een hoek was gedrongen, nam men ze vast en sloot ze op in de kelders onder de rijksgebouwen te Versailles. Die kelders kwamen met open gaten, door tralies afgezet, aan de straat uit, en achter die getraliede openingen stonden de woeste drijvers, gelaat tegen gelaat gedrongen, beurtelings bleek van woede en dan weer rood van toorn, grijnzende en met 't schuin op de lippen knarsentandend tegen wien zich onder de voorbijgangers met hun machteloosheid vermaakte.

Dat heeft men toen „de hel van Versailles“ genoemd, en het is zoo, het maakte op ieder die 't zag een helschen indruk. Dat akelig donker onder de benaauwde gewelven, dat gieren en gillen uit alle hoek, dat vlammen van honderden oogen, alsof ge een tigerhol insaagt, en dan die woede, die u aangrijpende woede van heel de gelaats-expressie, en die gelaatsuitdrukking, zich saamtrekend in den wijl opengedane tandenknarsenden mond. Het was heilich!

En toch... het is niet die schrik der hel, die u overmant en door de ziel snijdt. Wat Versailles te zien gaf was akelig; als om van terug te denken, om de oogen voor dicht te doen, om er voor weg te vluchten en er van te droomen.

Maar voor uw ziel, voor uw zelfbesef, voor uw ontroerde consciëntie, voor uw in ziel schuilend ik, is het veel, veel aangrijpend, als Jesus die hel voor uw zelfbewustzijn brengt, niet door 't u kelig te doen zien, maar door het in uw gevoel te laten opkomen uit zijn beledend woord.

Van 't levend branden, zonder te verbranden, in een zee van vuur, als op een houtstapel, een brandstapel, zich uitbrekkend onafzienbaar lang, met niets dan geklackerde koppen der

rampzaligen uit de donkere grauwpurpere vlammen uitstekend, — gelijk men de hel vaak afschilderde, is ongetwijfeld angst en verschrikking uitgegaan; en we ontkennen niet, dat op wie te laag staat, om finer gewaarwording door de ziel te voelen snijden, misschien alleen zulk een tooneel van afgrijzen werken kan. Er zijn er nog, op wie niets werkt dan de ruwste plaatic.

Maar nauwelijks roert zich iets hoogers, iets edelers in de ziel, of de martelaar deinst zelfs voor geen vuurgloed meer terug. Er zijn er geweest, die den dood op den brandstapel niet alleen niet geschuwd, maar zelfs gezocht hebben.

Als de geest krachtig en wakker wordt, boet het akelige zijn verterende indruk in.

Met die vlamme de helteferelen drijft men in de cabarets op Montmartre den spot en drinkt er zijn gelag op omgekeerde doordichten.

Hoe heel anders nu is de indruk dien Jesus achterlaat, als hij met zijn vlijgend woord u als bij levenden lijve in de bangheid van 't rampzalige onderdoopt!

Het is zoo, ook uw Heiland grijpt daarbij 't lugubre beeld aan; maar ge voelt bij zijn spreken aanstonds, dat 't een beeld is, een beeld doeleind op iets veel diepers, op een niet in hoofdzaak stoffelijk, maar in wezen geestelijk lijden, op een innerlijke zelfverwijfeling en zelfvernietiging van uw verborgen persoon in de niet meer te stillen conscientie.

Dat men ook lichamelijke lijden zal, wordt daarmee niet opzij gezet. Ook de verlorenen zullen opstaan, opstaan in een uitwendige gestalte, en ook in het uitwendige zal 't hun bitter zijn. Maar toch, niet dat staat bij Jesus op den voorgrond. Dat is bij Jesus bijkomstig. En 't aangrijpende in Jesus woord is het name-loos innerlijk zielelijden, het doodelijk berouw zonder uitkomst, en dat daarom tot geen reddend berouw zich kan opheffen; het is de zwarte dood voor de ziel die in Gods hand blijft, dat weet, dat voelt, en die toch God niet anders dan in zijn toorn en verbolgenheid ontwaren kan.

Dat één zeggen van Jesus: *de worm die nooit sterft*, teekent veel ontzettender ellende dan de bangste gloed van laaie, grauwe, vlammen-schietende rookwolven ooit doen kon.

En als Jesus, op zoo diep-ernstigen toon, spreekt van die eeuwige smart, die uit zal komen in weening en knersing der tanden, dan voelt ge de zielenrijpende zelfvertering in 't eeuwige rampzalige, die in haar machteloosheid niet anders meer kan, dan schreien uit de ziel met eindeloze weening, en de woede en de verwijfeling van den verlorenen, die de tanden knerst van weedom en bitterheid.

En als Jesus dan daarenboven spreekt van een *buitenste duisternis*, en van een *vuur dat nooit uitgebluscht wordt*, dan denkt niemand meer aan de donkerheid van een kerkhof, of aan den gloed van de houtmijt, maar dan teekent ook dat zich geestelijk uit. Voor altoos gebannen van het licht van Gods aanschijn, en innerlijk door het vuur van zelfverwijfing verteerd.

Zoo sprak Jesus. En wie heeft dan den onheiligen moed, om waar Jesus zoo aangrijpend en zoo tekenend sprak, te zeggen: „Ik geloof in den Zone Gods“, om dan er op te laten volgen: *Maar een hel is er niet*.

Zeg met de ongeloovigen, dat Jesus van wat na den dood komt, even weinig wist als zij. Zeg, dat uw Heiland slechts nasprak wat onder het volk ruismond was. Zeg, dat wat Jesus van de hel sprak, niet op wetenschap, maar op ijdele traditie berustte. En bij ongeloof aan Jesus laat zich zoo stout en dries verwerpen van zijn woord verstaan.

Maar als ge op uw Heiland bouwt, voor leven en sterven in hem rust met heel uw ziel, en met het: „Mijn Heere en mijn God“ op de lippen, voor hem nederknielt, houd dan althans op, zoo naief, zoo kleinzielig, zoo dubbelhartig te zijn, om wat Jesus u ontrent de plaats des verderfs gezegd en zoo hart-aangrijpend geteekend heeft, opzij te schuiven, alsof het voor u, en voor uw lieven niet meer gold.

Dat is een innerlijke tegenspraak die ge niet kunt verantwoorden. Dat is een meten met twee maten, dat zich door niets laat rechtvaardigen. Bij de lakkende woorden van Jesus' lieder te erkennen: *Zoo is het*, en bij zijn ontzettende teekening van de hel te denken: *Zoo is het niet*, is onbeholpen lachhartigheid en lichtzinnigheid, eens uitlopend op het bitter berouw.

Het is geestelijk volkomen waar, dat wat ons de hand naar redding en verzoening moet doen uitstrekken, allereerst de *dorst naar God* moet zijn, het verterend zielverlangen, om eeuwiglijk in zijn heilige gemeenschap te worden toegelaten.

Wie bij het Kruis neerknielt, enkel om aan de worm die nooit sterft, te ontkomen, bij dien heeft de zelfzucht tot in zijn geloof de overhand. Wie naar het Vaderhuis verlangt, alleen als middel om niet te helle te varen, neemt dat Vaderhuis alleen als schuilplaats, en dien is 't niet om zijn God, niet zijn God boven alles, te doen.

Maar dit geeft u 't recht niet om de keerside der medaille als niet bestaande aan te merken.

Wie, koud en verkield, naar koestering en warmte snakt, doet twee dingen te gelijk. Hij snakt naar de warmte, en hij schuwt de ijzige kilte die hem aangreep of dreigde.

En zoo, en niet anders, heeft Jesus 't gesteld. En dorsten naar God, en sidderen op de enkele gedachte, om eeuwiglijk van Gods aangezicht verbannen te zijn.

En dat eeuwiglijk van God verbannen te zijn, dat juist is die worm die nooit sterft; dat juist het innerlijk vuur der zelfverbranding dat nooit wordt uitgebluscht.

Bewust, of onbewust, werkt die doodelijke vrees voor de worm die nooit sterft, voor die weening en knersing der tanden, bij ons zelf dan ook wel terdage op ons zoeken van de zaligheid in. Een tusschenstreef, een neutrale zone, is hier niet. Uw weg loopt uit of op een eenwrig bij u God in het Vaderhuis zijn, of op een eenwrig van Gods aangezicht verbannen zijn in de plaatse der bangheden.

Men moge dit zich zoo niet voorrekenen, maar onwillekeurig werkt beide saam op ons in. Dorst naar God en vrees voor 't rampzalige. En wie sterft, sterft dan alleen in heiligen vrede, zoo hij weet, dat zijn God hem opwacht, en zijn engelen uitzendend om hem in 't Vaderhuis in te dragen, zoo dat hij tot den afgrond zal kunnen roepen: Dood, waar is uw prikkel; hel, waar is uw overwinning?

Maar wat onverklaarbaar, en een raadsel nog meer dan een mysterie moet heeten, is de valsche gerustheid waarmee zoo menig verlorne en ten leven geroepene, het ongeloof van zijn eigen kind, van zijn eigen vader of moeder, van

zijn broeder of zuster, van zijn vriend en maat-schap, aanziet sonder er bij te beven en rusteloos de hand uit te steken om ze naar Jesus te lokken, en ze aan de plaatse des verderfs te doen ontkomen.

Ge ziet voor uw oogen, dat ze niet gelooven; dat ze met hun kranke ziel den eenigen Medicijn-meester in zinnendinst, of hooge verstandin-beelding voorbijgaan; dat ze leven en voort-leven zonder zich te bekommeren om hun eigen zaligheid. Ge kunt, ge moogt, met Jesus schrij-nend en vlijmend woord voor oogen, niet anders denken of oordeelen, of, als ze zoo sterven, zal eeuwige weening en knersing der tanden hun deel zijn, en zal de worm die nooit sterft, hen eeuwiglijk verteren; — en ge ziet dit aan, en zijt er gerust onder, en leeft van den morgen op den avond met hen saam, alsof dat bange lot dat hen wacht, u niet aan-ging, u niet schelen kon, u niet deert.

Ge kunt niet anders oordeelen, of, als 't zoo blijft, en ze straks onbekeerd sterven, wacht hun voor de eeuwige eeuwigheid 't pijnlijkste, het bangste, het hardste lot, en ge hebt geen woord om ze te ontroeren, om ze te waarschuwen, geen zielsmacht der liefde om ze aan hun ver-derf te onttrekken.

Het is zoo: God alleen bekeert een zondaar. Dat kunt gij niet. Maar als ge Gods kind zijt, zijt ge dan niet mede-arbeider Gods, en moet ge dat dan niet in de allereerste plaats zijn bij uw eigen kind, bij uw eigen ouders, bij uw eigen broers en zusters? Ligen die u dan niet 't naast aan 't hart?

Ongeloof, ongeloof alleen heeft hier schuld, en met uw ongeloof, de lauheid uwer liefde. Ge gelooft wel, maar uw geloof dringt niet door tot op den bodem der eeuwigheid. In nevelen wandelt ge rond, en ge sluicht door die nevelen niet door tot in het groote middenpunt, waar de eeuwige beslissing zal vallen.

Als kraakheid hen overvalt, als de dood om hun spoorde sluip, spaart ge geld noch moeite om hen te genezen en beklempt de angst uw hart.

En als het gevaar dreigt, en blijft dreigen, dat de worm die nooit sterft, hen eeuwiglijk zal verteren, kunt ge met hen lachen en vroolijk zijn, maar deert u hun eeuwig lot niet.

Voelt ge dan niet, hoe hier én uw geloof én uw liefde te kort schiet?

Amsterdam, 14 Dec. 1906.

De juiste weg?

Dat er verbetering moet komen in de karige bezoldiging van onze Dienaren des Woords, wordt door ieder toegestemd. De toestand, zooals die thans is, is op den duur onhoudbaar. En hetgeen in onze pers werd meedeeld omtrent de armoede en het broedsgebrek, dat in sommige predikants-gezinnen geleden wordt, niet door eigen schuld, maar omdat voor een groot gezin het traktement niet toereikt, roept luide, dat dit vraagstuk hoe eer hoe beter moet worden opgelost. Elke poging om tot die oplossing te komen, moet daarom met dankbaarheid worden begroet.

Mits — en hieraan dient onverbiddelijk te worden vastgehouden — die oplossing niet in strijd is met de beginselen van ons kerkrecht en ons niet van het eene kwaad in het andere doet vervallen.

Kan er geen andere uitweg gevonden worden en blijken de gemeenten onmachtig of onwillig om de traktementen op peil te brengen, dan — we stemmen dit aan *Hollandia* terstond toe — dient de Kerk aan de Dienaren des Woords vrijheid te geven met eerlijken arbeid hun brood er bij te verdienen. Er is wel een goddelijk gebod, dat de gemeente zorgen moet, dat de Dienaar des Woords van het Evangelie moet kunnen leven, maar er is geen goddelijk ver-bod, dat de Dienaar des Woords, wanneer de gemeente hierin te kort schiet, niet anderen arbeid zou mogen verrichten. Paulus heeft door eigen handenarbeid aangevuld, wat te kort schoot in de gaven der gemeente. En niemand kan een predikant, die met zijn gezin gebrek lijdt, beletten, dat hij op andere wijze in den nood voorziet. De zorg voor eigen levensonderhoud en dat van het gezin is een *plicht*, dien ook de Dienaar des Woords te vervullen heeft. Al blijft dit het laatste redmiddel, en al hopen we, ook om de gemeenten zelve, dat het hiertoe nooit zal behoeven te komen, toch kan niet gezegd, dat deze uitweg principieel zou te veroordeelen zijn. Te eischen, dat alleen zonen van rijke ouders predikant zullen worden of dat voor de arme predikanten een gedwongen coöliabaat zal worden ingevoerd, zou in de praktijk nog veel schadelijker werken, dan dat een predikant er een winkel op na hield of boeren ging. We zeggen dit niet, alsof we een winkel-lenden of boerenden predikant ook maar eenigszins begeerlijk zouden achten. Maar als de nood er toe dwingt, kan althans hiervan niet gezegd, dat het met Gods Woord in strijd is.

Geheel anders staat het daarentegen met de middelen, die hier en daar voorgelagen worden. Eenerzijds richt men het oog op hetgeen de Vrije Kerk in Schotland gedaan heeft, waar belangrijke kapitalen zijn saamgebracht, die het eigendom van alle kerken zijn en waaruit de kerken, die een laag traktement geven, worden gesupleerd. En anderzijds acht men, dat de meerdere vergaderingen moeten vaststellen op welk traktement alleen beroep mag worden uitgebracht, om te lage traktementen te voorkomen.

Wat nu dit eerste middel aangaat, blijven we hiertegen, juist op grond van wat in Schotland geschied is, ten ernstigste waarschuwen. We leven nu nog onder den indruk van de ellende, die juist zulke *vaste kapitalen* over de Hervormde Kerk ge-bracht hebben. Kapitalen die, zooals bij de Schotsche Kerk, in de miljoenen loopen, zijn de meest verderfelijke macht in Christus Kerk. Want zoodra er in de Kerk strijd komt om de zuiverheid der belijdenis te handhaven, en dientengevolge scheuring ontstaat, blijken deze kapitalen altijd weer voor menigen Dienaar des Woords den doorslag te geven. De partij, die deze kapitalen in handen heeft, beslist feitelijk in de Kerk. Want, hoe droef het feit ook

moge zijn en hoezeer het tegen de predi-kanten ook getuigen moge, de ervaring leert nu eenmaal, dat gesteld voor de keuze om of zijn traktement prijs te geven en met zijn gezin broodeloos te worden of ontrouw te worden aan zijn eigen overtuiging, voor menigeen het offer van zijn traktement te zwaar blijft. En de Kerk zondigt door haar Dienaren aan zulk een vuurproef te onderwerpen.

Het „leid ons niet in de verzoeking“ moet waarheid niet alleen in het gebod, maar ook in het leven der Kerk zijn.

Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat een arme Kerk daarom niet geholpen zou mogen worden. Een rijke kerk heeft van haar overvloed mede te deelen aan wie niet rondkomen kan. In menige classis wordt dan ook een toeleg verstrekt aan een hulpbehoevende gemeente. Maar deze hulp is heel wat anders dan het stichten van een generaal kapitaal, waaruit alle traktementen betaald worden. De onafhankelijkheid der plaatselijke Kerk wordt daardoor vernietigd.

En evenmin dunkt ons de tweede weg juist, dat de gezamenlijke kerken, in classis of Synode vergaderd, vast zullen stellen, welk een minimum traktement moet worden uitgekeerd. Niets belet de kerken, met gemeenschappelijk goedvinden te bepalen hoe hoog de traktementen zullen zijn, wanneer dit een onderlinge regeling is, die elke Kerk goedkeurt en die niet als bindende wet voor de toekomst wordt op-gevat. Gesteld dat twintig kerken, die alle welvarend zijn, gezamenlijk vaststellen, dat de traktementen verhoogd zullen worden of dat het minimum traktement bijv. f 1000 zal bedragen, dan kan, wanneer zulk een besluit eenparig genomen wordt, hiertegen geen bezwaar bestaan. Maar geheel anders wordt het, wanneer de meerderheid der kerken zulk een regeling zou willen op-leggen aan een minderheid, ook al bestond deze minderheid slechts uit één Kerk. Voor eerst kan een Classis of Synode zulk een besluit toch nooit uitvoeren, want als die Kerk onwillig of onmachtig is om dat vastgestelde traktement te betalen, en een Dienaar des Woords biedt zich aan om haar voor minder traktement te dienen, hoe zal de Classis of de Synode dit dan beletten?

Approbatie aan het uitgebrachte beroep mag de Classis alleen dan weigeren, wanneer de beroepene niet voldoet aan de eischen van Gods Woord. Een Classis, die om andere redenen de approbatie weigerde, zou zich vergripen aan de rechten der plaatselijke kerk en deze zou in dat geval volkomen gelijk hebben, indien ze met de bevestiging toch doorging. De macht der Classis is nooit een heerscheende en de zelfstandigheid der plaatselijke Kerk is een der grondartikelen van ons Gereformeerd kerkrecht.

En ten tweede zou zulk een besluit ook tot grove onbillijkheid kunnen leiden. Er zijn predikanten, die zelf middelen bezitten en een arme gemeente willen dienen ook voor een karig traktement. Wanneer de Classis in zulk een geval verbiedt, dat zulk een beroep zal doorgaan, omdat het minimum salaris niet wordt opgebracht, handelt ze tegenover zulk een gemeente niet rechtvaardig.

En zelfs al was de predikant niet be-middeld, maar al wilde hij desnoods gebrek lijden om die arme gemeente te hulp te komen, dan nog zou de Classis niet kunnen zeggen: ge moogt dat niet. Er zou zulk een Dienaar des Woords te prijzen zijn, wanneer hij zulk een offer bracht voor de roeping, die God tot hem komen liet. Algemeene regelen zijn hier nooit te stellen. Elk geval zou, gesteld dat de Classis de macht had, nog op zichzelf te beoordeelen zijn. Maar een besluit, dat geen Kerk mag beroepen op minder traktement dan bijv. f 1000, zou niet alleen *onwettig* zijn, maar ook *onredelijk* en *onbillijk*.

Beide middelen, die aan de hand zijn gedaan, kunnen den toets van het beginsel niet doorstaan. Er is naar onze overtuiging maar één middel, dat de zelfstandigheid der plaatselijke Kerk niet ten offer brengt aan het belang der Dienaren des Woords, en dat is het middel dat ook de Apostel Paulus heeft aangewend. De ernstige en aanhoudende vermaning, die op Gods Woord gegrond tot de consciëntie moet uitgaan, dat de Dienaren van het Evangelie zonder zorg moeten kunnen leven. Het vraagstuk is niet op te lossen met generale kassen of classicale besluiten. De oplossing ligt daarin, dat de consciëntie worden wakker geschud en de gemeente haar roeping leert verstaan.

Een wijs antwoord.

Toen Monnica, Augustinus' vrome moeder, haar afgedwaalden zoon, die zich aan haar hart heimelijk ontstolen had, achterna was gereisd, vond ze hem eindelijk te Milaan weer, door de machtige aangrijpende prediking van Ambrosius tot de voeten van Christus teruggebracht.

Hoe zalige blijdschap bij het zien van dezen ommekeer haar moederlijk hart ook vervulde, en hoe innige band van dankbare liefde haar ook aan Ambrosius, den bisschop van Milaan, verbond, toch bracht het vertoeven in Milaan haar in moeilijkheid voor haar eigen consciëntie.

Monnica was een godvreezende vrouw, die niet alleen in het verborgene van haar bidvertrek een nauwen omgang met haar God kende, maar die ook trouw de saamkomsten der gemeente bijwoonde, innige liefde gevoelde voor de Kerk van Christus en met teedere nauwgezetheid de voorschriften der kerk nakwam.

Nu was ze van jongs af opgegroeid in de Afrikaansche Kerk, en deze Kerk hield er wel eenigszins andere gebruiken en gewoonten op na dan in Milaan in zwang waren of door Ambrosius waren voorge-

schreven. Starre cenvormigheid, zoodat alles met passer en liniaal pasklaar gemaakt wordt, heerschte er destijds in de Christelijke Kerk nog niet. Er vond men een rijke verscheidenheid van gebruiken, die met allerlei plaatselijke toestanden saanhingen.

Zoo bestond in de Afrikaansche Kerk de gewoonte, die wel met de dooden-offers der Heidenen in verband stond, dat de geloovigen zich met offergaven van brood en wijn naar de graven der martelaren begaven om daar bij die graven deze offeranden uit te deelen aan de armen; een liefde-maaltijd ter gedachtenis van den martelaar, die daar begraven lag. Zoo had de Afrikaansche Kerk het heidensche gebruik in een christelijke gewoonte omgezet en Monnica, die niet alleen de martelaren hoog vereerde, maar ook gaarne aalmoezen uitdeelde, hield dit gebruik in hoge waarde.

Toen ze echter 's morgens vroeg met haar korfje, gevuld met brood en wijn aan den arm, naar de Kerk te Milaan zich spoedde om dit liefdeoffer te brengen, vond ze de deur gesloten en welgerde de koster haar den toegang. Ambrosius, zoo zeide hij haar, had deze offers verboden. Niet alleen omdat ze een heidensche overblijfsel waren, maar ook omdat deze gratis-uitdeeling van wijn helaas tot misbruik aanleiding had gegeven. En niettegenstaande Monnica verzekerde, dat haar bekerske, waaruit ze schonk, o zoo klein was en ze den wijn nog met water aanmengde, week de kerkbe-waarder van den ontvangen last niet af. Diep teleurgesteld moest ze weerkeren naar haar huis. Alleen de hoge achtting, die ze voor Ambrosius gevoelde, maakte dat ze van verdere pogingen om haar gave te brengen, afzag.

Reeds daardoor was haar gemoed in onrust gebracht, en die onrust steeg nog, toen ze straks met haar omgeving een tweede verschil opmerkte. In Afrika heerschte het gebruik, dat men des Zaterdagts vastte, en Monnica had daarom van haar jeugd af den laatsten dag der week steeds van spijs zich onthouden. Maar in Milaan bestond dat gebruik niet en werd de Zaterdag doorgebracht als elke andere dag. Dat bevremdde haar niet alleen, maar bracht haar ook in twijfel, wat ze doen moest. Dat ze niet openlijk tegen het verbod van Ambrosius in, haar offerande naar de Kerk mocht brengen, begreep ze wel, ook al konste het nalaten van dit gebruik haar strijd. Maar wanneer ze vastte in haar eigen woning, deed ze toch niemand nadeel. Wanneer anderen zich daaraan stootten of ergerden, dan was dit toch hun eigen schuld.

Toch was ze van haar zaak niet volkomen zeker, en daarom besloot ze door haar zoon Augustinus het „conscientie-geval“ aan Ambrosius te laten voorleggen. Deze luisterde stil toe en antwoordde toen met een zachten glimlach op 't gelaat: Wat kan ik u anders antwoorden dan ik zelf doe? En toen Augustinus verwonderd de oogen opsloeg, omdat hij dit antwoord niet begreep, vervolgde de Kerkvorst: „Als ik hier in Milaan ben, vast ik Zaterdag niet, maar als ik te Rome ben, waar het vasten gewoonte is, vast ik wel. Zoo volg ook gij de gewoonte der Kerk, waar ge gekomen zijt, als ge geen aanstoot nemen en geven wilt.“

Ligt in dit wijze woord van Ambrosius geen les ook voor onze dagen?

Genadeverbond en zelfonderzoek.

VIII.

Na ons intermezzo met Dr. Kromsig, komen we thans tot het Genadeverbond zelf terug.

Gelijk men zich herinneren zal, school de moeilijkheid voor ons denken hierin, dat de uitverkiesing individueel is, op bepaalde personen ziet, terwijl het Genadeverbond organisch is en de geslachten omvat. Terwijl in de tweede plaats in dat Genadeverbond weer twee lijnen elkaar kruisen; enerzijds de geestelijke band met Christus, die door de wedergeboorte ontstaat, en anderzijds de belofte Gods, dat Hij onze God en de God van ons zaad wil zijn.

Voorzover het ons geoorloofd is hier een poging te wagen, om wat schijnbaar voor ons uiteenvalt en zelfs tegenstrijdig is, toch in hooger eenheid op te lossen, zij op tweeërlei wijzen, dat metterdaad niet weinig er toe bijdraagt om een dieperen blik ons te gunnen in het wezen van het Genadeverbond.

Voor eerst, dat in de uitverkiesing God de Heere wel bepaalde personen uitverkies, maar toch reeds in deze uitverkiesing zelve ze saamvoegt en verbindt tot het mystieke lichaam van Christus. De Schrift leert ons dat, waar ze zegt, dat we uitverkoren zijn „voor de grondlegging der wereld in Christus“.

Want wel wil dit niet zeggen, gelijk de Lutherischen en Remonstranten leeren, dat Christus de grond en oorzaak is onzer uitverkiesing, alsof Hij die uitverkiesing voor ons *verdiend* zou hebben. Daartegenover dient met onze vaders steeds gevohouden te worden, dat de grond en oorzaak onzer uitverkiesing alleen en uitsluitend ligt in het *welbehagen* Gods. De Synode te Dordt heeft deze uitdrukking dan ook met opzet gemeden, en gezegd, niet dat Christus het *fundament* onzer *verkiezing* is, maar dat Hij het *fundament* is *onzer zaligheid* (Leer. van Dordt Hfdst. I. Art. XVII). Maar evenmin mag toch gezegd worden, dat de uitverkiesing geheel buiten Christus om is geschied, alsof God eerst, geheel afgedacht van Christus, zijn kinderen zou hebben uitverkoren, om eerst daarna als tweede wil-sdaad te besluiten, dat Christus voor deze uitverkorenen nu een Zaligmaker en Verlos-ser worden zou. Immers de verkiezing zelve geschiedt tot een bepaald *doel*, en dat doel omschrijft de Apostel aldus: „dat wij zijn verordineerd den beelde Zijn Zoons gelijk vor-

ming te worden, op onder vele broeder dat in de uitverkie-schen Christus en sterker blijkt dit, in Hf. I dat we wat onze vaders verklaarden: „dat tot een Middela-verkoren“ of g opdat de uitverki-

Het lichaam v eerst in den tijd, worden toegebravogd, maar het omvat alle utver-geweest zijn en in de toekomst Want in Gods R-lichaam van C-vormd; Hij is de uitverkorenen van dat lichaam streng ook moet de uitverkiesing *paale personen* deze uitverkiesin, verkoren persone blijven staan, m worden en met in en door Hem van hetzelfde lich

Wanneer in he uitverkiesing in a realiseert, dan st uitverkiesing, dat nisch optreedt.

Het mystieke l in het Raadsbesl wordt juist door l baar, openbaar aichtbaren vorm i Raadsbesluit is l zonder dat een breekt, zooals d Vader voorstellen de historie van vleesch en bloed a onder de mensc neemt het toe i de kracht die in uigtaagt. En telkt zich uit in woer heerlijken wasdo lichaam van Chri van de geloovige steenen worden tempel Gods is l leden van zijn li plaats en eigen re

Wordt zoo de verkiezing en ge-lijk, nog meer b tweede plaats e om dit *organisch* gouden lijn der de geslachten. hebben we geen dan het vrijmaak het menscheleind zaak, waarom Go den ander verwor gerondigd en derf En al wat er s wijding en liver tot God in de uib zaak, maar de vr vrucht wordt uit Heere.

Maar daarom geen willekeur, geen bloot toeval ken, zou reeds e God. Al blijft de behagen Gods, o mensch af te snijde is de wil van e die niets doet zo de oorzaak van gen in Gods i mensch daarin o mag, die oorzaak niet alleen van genomen, maar i uitverkiesing van

Maar al hebbe aanbieden wat boven gaat, dit e toch, en reeds althans van den uitverkiesing niet geslakt naar het dat ze als *regio* duidelijk gevonden.

Duidelijk Onder l God Abraham en in dit geslacht de Dat buiten Israël korenen zouden i De voorbeelden i van Ruth en Nam En die enkele v met name asmi, deren uit de l geworden. Maar God de heidensc de duisternis en het licht Zijner g de uitverkiesing een komeet, die hemel, maar stral we geslachten, wa gouden lijn door in het 100 en 120 ons doet aansch Israel was, zoo a ons heen. Wel afscheidels geval nu tot alle volker prediking is niet mate ten zegen. Evangelie geken van wie daarom i la weggenomen e zijn teruggezonke bloeiende Kerk i martelaarskerk in uitverkiesing brak